

Avrättningsplatsen i Örebro

inom RAÄ-nr Örebro 63:1, fastigheten Nikolai 3:260,
Örebro kommun, Närke

Johnny Rönngren

Lst dnr 431-4685-2016

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2017:21

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING

Avrättningsplatsen i Örebro

inom RAÄ-nr Örebro 63:1, fastigheten Nikolai 3:260,
Örebro kommun, Närke

Johnny Rönngren

Lst dnr 431-4685-2016

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2017 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2017:21

Författare Johnny Rönngren

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

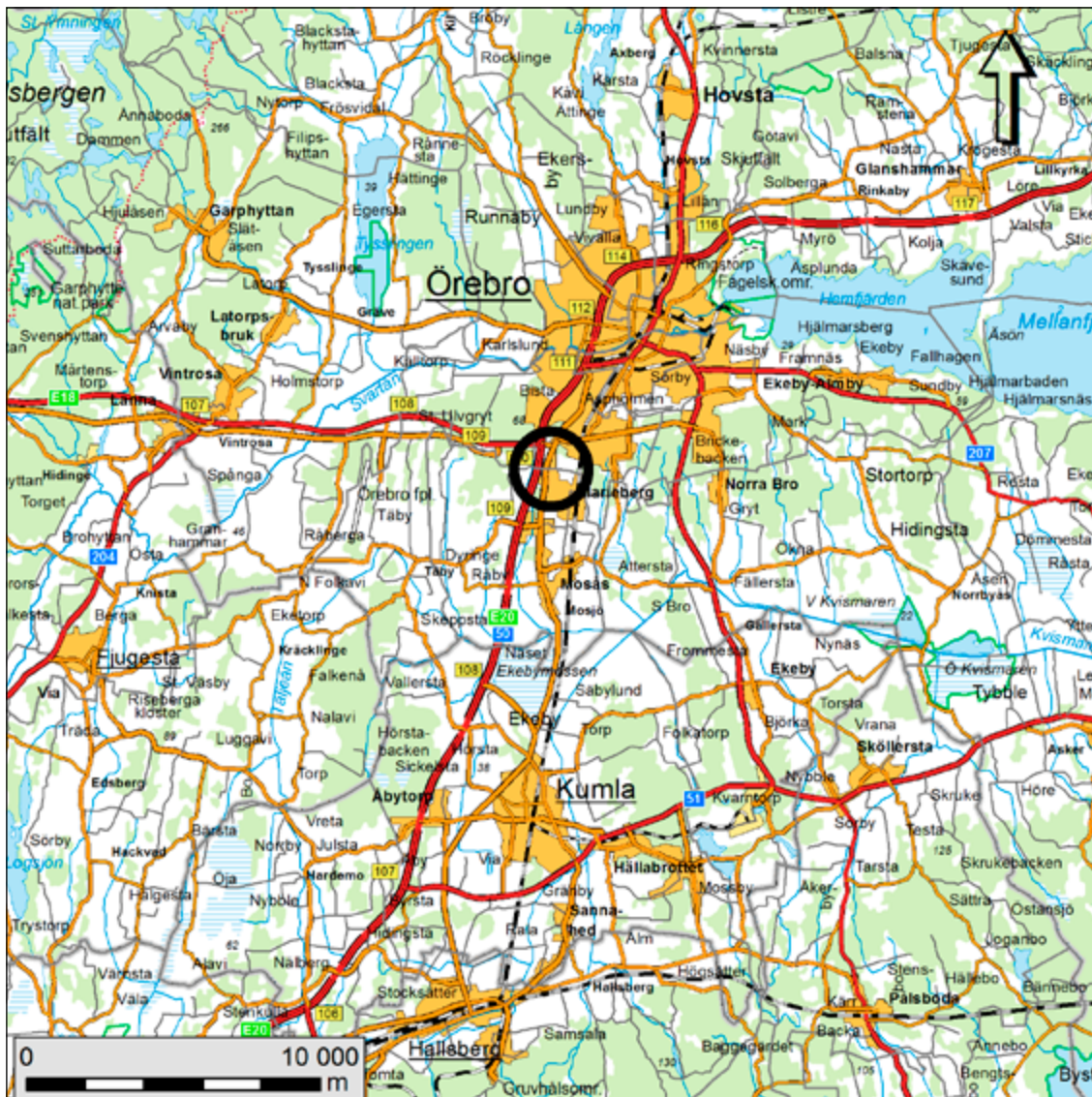
Omslagsfoto Undersökningsområdet från söder.

Foto Om inte annat anges är fotografierna tagna av Arkeologgruppen AB.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	8
Tolkning	8
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	8
Bilagor	12
<i>Bilaga 1. Schakttabell.....</i>	12

Figur 1. Översiktskarta över trakten kring Örebro stad. Den aktuella platsen är belägen söder om stadens centrum och området där avrättningsplatsen är belägen är markerad med en svart ring. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Arkeologgruppen AB har på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län utfört en arkeologisk förundersökning inom fornlämningsområdet till Örebros gamla avrättningsplats (RAÄ-nr Örebro 63:1) inför anläggandet av en ny väg. Utredningsområdet uppgick till cirka 400 kvadratmeter, 80x4,7 meter, längs en befintlig skogsväg. Fyra schakt om sammanlagt 90 kvadratmeter undersöktes utan att lämningar efter avrättningsplatsen påträffades. Enligt kartöverlägg mellan dagens karta och en karta från år 1773 berördes enbart den västra ytterkanten av avrättningsplatsen i och med förundersökningen, Läget där avrättningsarna och eventuella gravsättningar ägde rum, ligger troligen på annan plats inom fornlämningsområdet.

Inledning

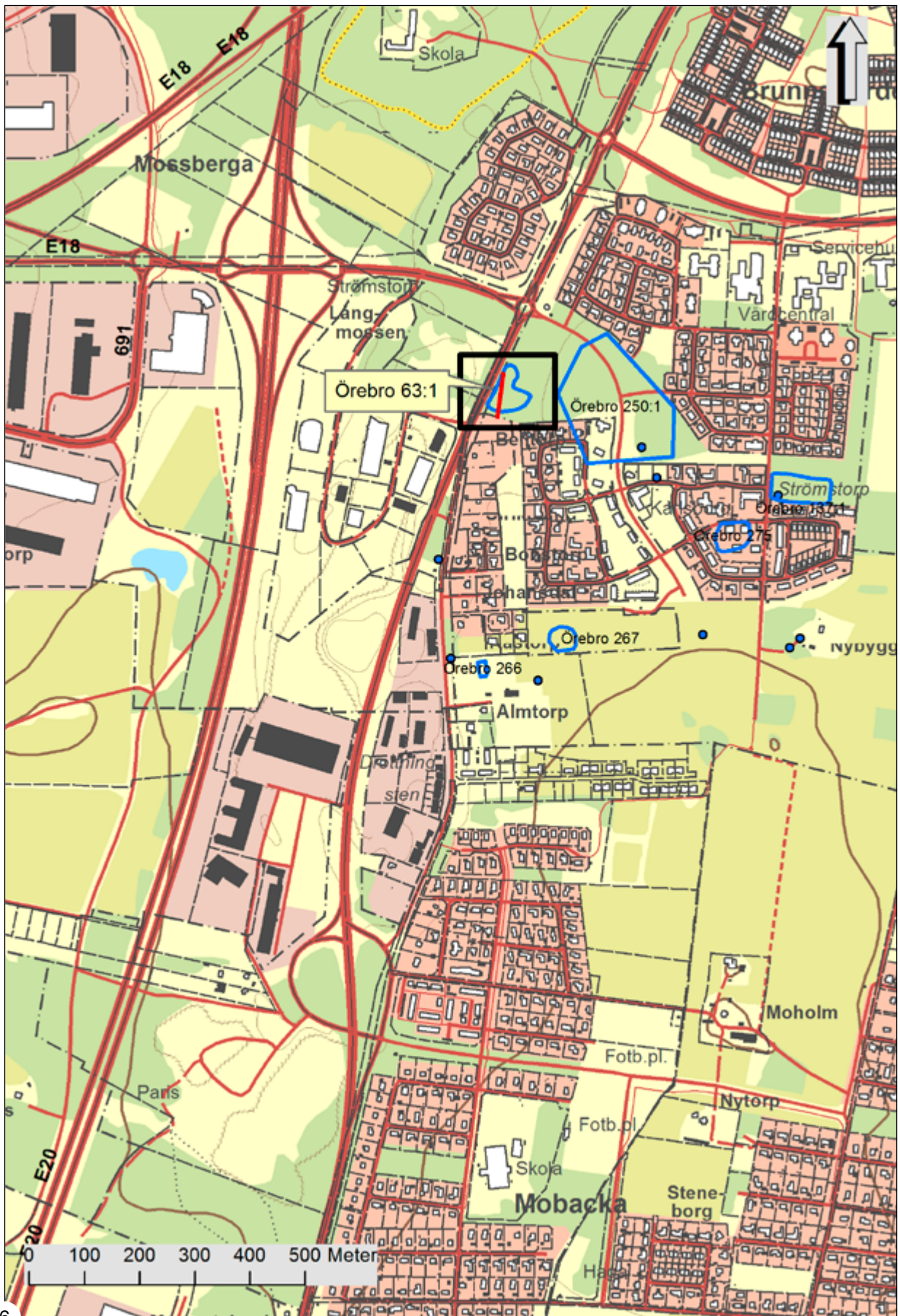
I samband med att ett antal nya bostadshus ska byggas söder om fornlämningen RAÄ-nr Örebro 63:1 behöver även en infartsväg genom nämnda fornlämning anläggas. Fornlämningen utgörs av Örebros avrättningsplats, vilken var i bruk under 1700- och 1800-talet. Arkeologgruppen AB fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län att utföra en arkeologisk förundersökning inom den sträcka där den planerade vägen ska anläggas.

Fältarbetet utfördes den 3 november 2016 av Johnny Rönngren och Tobias Ohlsson-Grahn.

Bakgrund och kulturmiljö

Vid sockengränsen mellan Örebro och Mosjö socken, omkring 5 kilometer sydväst om Örebros stadskärna, finns staden Örebros gamla avrättningsplats. Den var anlagd på östra sidan om dagens Mosåsvägen på en moränplatå som idag utgörs av blandad barr – och lövskog. Den totala ytan för avrättningsplatsen är beräknad till cirka 90x60 meter och baseras på en skogsdelningskarta från år 1773 (LMS: 18-öre-5, 1773). Idag finns inga synliga tecken som skvallrar om att en avrättningsplats tidigare legat på platsen. Norra halvan av avrättningsplatsens yta är numera en djurkyrkogård och den södra halvan är beväxt med slyig skog.

Avrättningsplatsen var i bruk från 1640-talet och fram till mitten av 1800-talet, då den sista avrättningen ägde rum. Den sista att avrättas var kronoarbetskarlen Gustaf Gustafsson Gadd som halshöggs efter att i berusat tillstånd ha knivmördat den hemlöse Carolina Rundelius "Mygga" vid Bromsgatan då han trodde sig ha blivit bestulen av Carolina (Fornsök). I polisförhör erkände Gustaf mordet, och efter att ha dömts till döden sökte denne heller inte nåd. Avrättningen utfördes den 25 oktober 1858 genom att skarprättare Magnus Ferm avskiljde

6

Figur 2. Området kring fornlämning RAÄ-nr Örebro 63:1, Örebro's avrättningsplats under 1700-1800-talet, markerad med en svart rektangel. Skala 1:10 000.

Gustafs huvud med ett hugg medelst bila. Närvarande vid avrättningen var polisen Sam Andersson som i egna anteckningar skrev att folkmassan trängde sig förbi den upprättade bevakningskedjan efter att Gustafs huvud fallit till marken, för att komma åt blodet från den avrättade, vilket ansågs bota bland annat fallandesjuka.

Syfte och frågeställningar

Uppdraget innebar att utföra en arkeologisk förundersökning av den del av fornlämning RAÄ-nr Örebro 63:1 som berördes av det planerade markarbetet. Syftet med förundersökningen var att skapa ett underlag för Länsstyrelsens bedömning om tillstånd till att ta bort aktuell del av fornlämningen kan ges. Dessutom skulle förundersökningen klargöra fornlämningens närmare art och omfattning.

Detta kom att innefatta:

- *eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder*
- *eventuell förekomst av anläggningar och bedömning av deras typ, antal och ålder*
- *eventuellt fyndinnehåll, vilket ska inkludera en bedömning av fyndens typ, antal och ålder*
- *bedömning av fornlämningens bevarandegrad på aktuell plats*
- *rumslig avgränsning av fornlämningen inom exploateringsområdet*
- *bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom eventuella kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas vid förundersökningen.*

Vidare skulle förundersökningen klargöra i vad mån en arkeologisk slutundersökning måste utföras av aktuell del av fornlämningen. Som underlag för detta skulle göras en bedömning av fornlämningens vetenskapliga kunskapsvärde, det vill säga en bedömning av i vilken utsträckning en arkeologisk undersökning av aktuell del av fornlämningen skulle kunna bidra med ny och meningsfull arkeologisk kunskap.

Metod och genomförande

Den totala ytan för undersökningsområdet uppgick till cirka 400 kvadratmeter. Undersökningsområdets längd var 80 meter och dess bredd 4,7 meter. Arbetet utfördes genom sökschaktsgrävning med skiktvis grävning med maskin ned till anläggnings-, konstruktions- eller kulturlagernivå. Om lämningar inte påträffades skulle schaktning ske ner till steril nivå som låg på 0,2–0,4 meters djup. Eventuella lämningar som påträffades skulle grävas för hand. Samtliga inmätningar i plan gjordes med RTK-GPS. Den skriftliga dokumentationen utgjordes av schaktbeskrivningar.

Resultat

Vid förundersökningen grävdes fyra schakt som var 7–10 meter långa och 2,5–3,5 meter breda. Schaktens sammanlagda yta uppgick till 88 kvadratmeter. Inga lämningar efter avrättningsplatsen påträffades.

Schakt 100, 104 och 108 innehöll överst ett lager grus med en tjocklek om 0,1–0,2 meter. Gruslagret utgjorde vägyta åt en temporär väg som anlagts i området. Under gruslagret påträffades det naturliga marktäcket som var 0,05–0,1 meter tjockt. Under det fanns den naturliga sanden som påträffades vid 0,2–0,3 meters djup. I schakt 4 låg det naturliga marktäcket öppet. Även där fanns naturlig sand under.

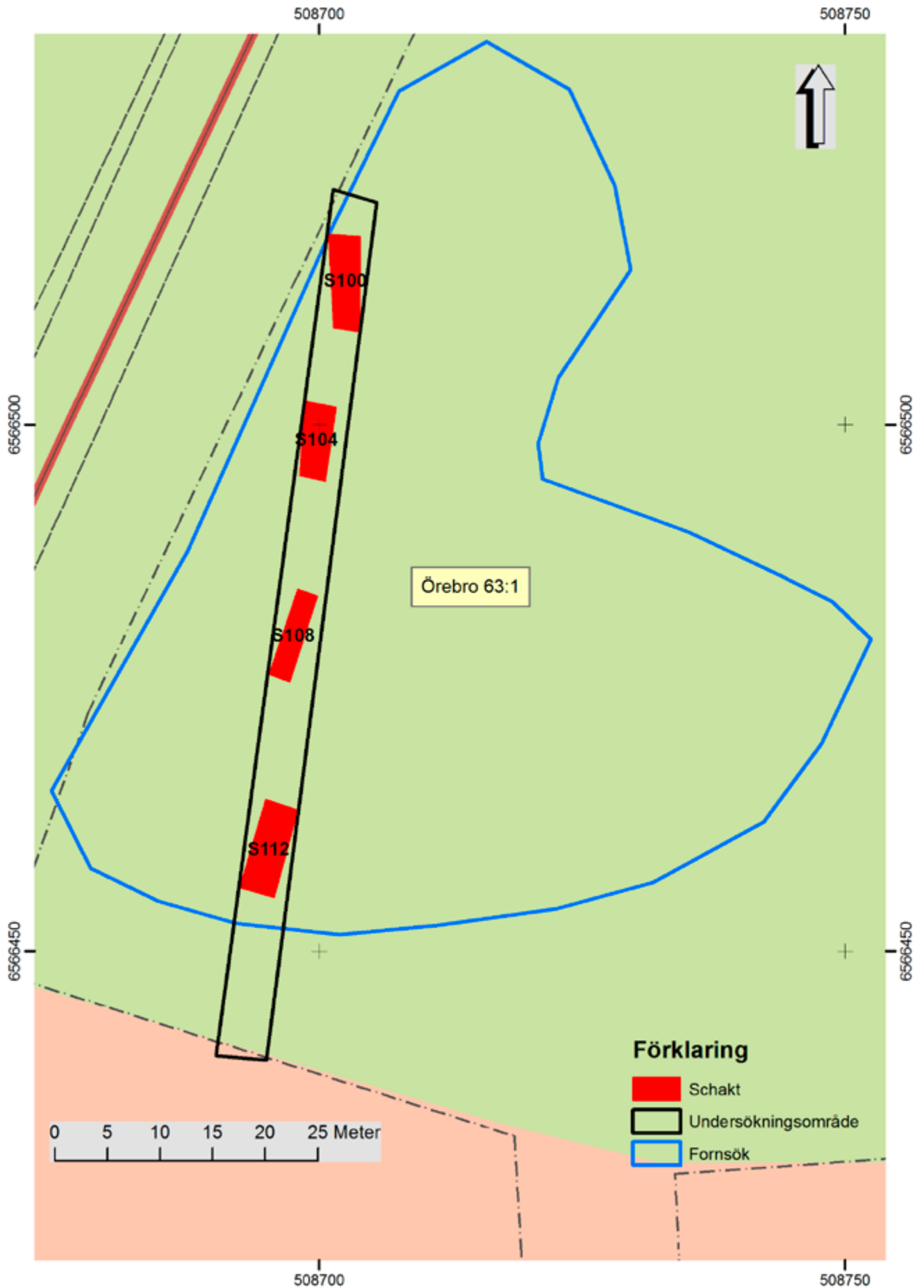
Tolkning

Resultatet från förundersökningen visar att inga lämningar efter avrättningsplatsen fanns inom förundersökningsområdet. Enligt en historisk karta från år 1773 tangerar förundersökningsområdet avrättningsplatsens västra kant och sannolikt har därmed inte den centrala ytan, där avrättningar eller gravsättningar utförts kommit att beröras.

Ytan där avrättningsplatsen varit belägen är plan och saknar höjder eller naturliga formationer som annars skulle kunna avslöja den möjliga avrättningsplatsen. Enligt en beskrivning från 1800-talet ska platsen ha omgärdats av ett staket. . Möjligen finns dessa lämningar längre österut. I det fallet har besökande samlats i områdets västra del närmast vägen, för att beskåda avrättningarna som utförts i områdets östra del.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Den arkeologiska förundersökningens syfte var att fastställa och beskriva den eventuella fornlämningens karaktär, datering, utbredning, sammansättning och komplexitet inom förundersökningsområdet. De ovan nämnda frågeställningarna har inte kunnat besvaras då inga arkeologiska lämningar efter avrättningsplatsen fanns inom undersökningsområdet. Platsen för undersökningsområdet har tolkats som avrättningsplatsens ytterområde som utgjort en del i en samlingsplats för åskådarna. Den centrala delen där avrättningar och gravsättningar utförts är därmed inte lokaliserad.

Figur 3. Schaktplan över de fyra schakten som grävdes inom undersökningsområdet.
Skala 1:500.

Referenser

Kartor och arkivmaterial

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

LANTMÄTERISTYRELSENS ARKIV

Skogsdelningskarta, 1773. Södra stadens ladugårdsskog.

Lantmäteristyrelsens arkiv, akt: 18-öre-5.

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Örebro
Kommun	Örebro
Landskap	Närke
Socken	Örebro stad
Fastighet	Nikolai 3:260

Fornlämningsnummer Örebro 63:1

Lämningsstyp
Avrättningsplats

Datering
Historisk tid

Typ av undersökning
Arkeologisk förundersökning

Länsstyrelsens diarienummer
431-4685-2016

Arkeologgruppens projektnummer
Ag2016_90

Projektledning	Johnny Rönngren
Personal	Tobias Ohlsson-Grahn Johnny Rönngren

Undersökningstid	2016-11-03
Exploateringsyta	400 m ²
Undersökt yta	90 m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Längd/m	Djup/m	Beskrivning
100	7x2,5	0,2-0,3	Under 0,05 meter grus och 0,2 meter skogstorv vidtog gul sand.
104	7X2,5	0,4	Under 0,25 meter grus och 0,1 meter skogstorv vidtog gul sand.
108	8x2,5	0,3	Under 0,1 meter grus och 0,1 meter skogstorv vidtog gul sand.
112	10x3,5	0,3	Under 0,1 meter skogstorv vidtog gul sand.

